

вовсе не существовало университета в Новороссийском крае» [6, с. 553].

Енергічне заступництво гр. Строганова, численні клопотання південих дворян, городян та студентів ліцею, нарешті, повний спокій у закладі під час заворушень в інших вищих навчальних установах зробили свою справу: 10 червня 1862 року государ погодився з думкою ради міністрів і дозволив перетворити Рішельєвський ліцей на Новоросійський імператорський університет. Дозвіл царя був втілений у життя 1 травня 1865 року.

Список використаної літератури:

1. Ганин В. В. Преподаватели и студенты юридического факультета Новороссийского университета (XIX — начало XX в.) / В.В. Ганин // Юридическое образование и наука. — 2007. — № 4. — С. 38–41.
2. Глинский Б.Б. Университетские уставы (1755-1884 гг.) / Б.Б. Глинский // Исторический вестник. — 1900, Ч. 1. — С. 324-351, Ч. 2. — С. 718-724.
3. Історія Одеської школи права: навчально-методичний посібник для семінарських занять та самостійної роботи студентів I курсу НУ «Одеська юридична академія» / М. Р. Аракелян, Н. В. Єфремова, Т. О. Остапенко, І. В. Корнієнко, О. В. Горяга, Я. В Шевчук-Бела. — Одеса :Фенікс, 2015. — 250 с.
4. Ківалов С. В. Вища юридична освіта на Півдні України: вчора, сьогодні, завтра / С.В. Ківалов // Юридична освіта і правова держава (до 150-річчя Юридичного інституту ОДУ): Збр наук. пр. — Одеса, 1997. — С. 3-11.
5. Круглов Ю.Г. Университетские уставы XIX века в свете идейнациональной образовательной доктрины / Ю.Г. Круглов, Е.В. Олесюк, А.А. Шулуc // Социально-гуманитарные знания (научно-образов. изд.). — 2003. — № 1. — С. 35-47.
6. Сурилов А. В. От лицея — к юридическому институту/ А.В. Сурилов, П.Е. Ефимов// Очеркиразвития науки Одессы. — Одесса, 1995. — С. 551-560.

ПОПСУЄНКО ЛЮДМИЛА ОЛЕКСАНДРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент

РОЗВИТОК ІДЕЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МІЖДЕРЖАВНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ХІХ СТ.: ДО ІСТОРІЇ ПИТАННЯ

Відомо, що зародки процесів європейської єдності під різними мотивами й потребами сягають сивої давнини. Загалом, вони ґрунтувалися, передусім, на подоланні перманентної агресивності й ворожнечі між європейськими народами, що періодично спричиняли міжусобні війни.

Здавна, мрії про європейську єдність виношувалися як політиками, так і філософами — те, що при логічному завершенні здатне було зробити Європу єдиною спільнотою, відмінною від усіх, яку тільки лише знало людство.

Багатим на об'єднавчі проекти виявилось саме XIX ст. Так, наприклад, Наполеон Бонапарт не тільки об'єднав силовим шляхом більшу частину Європи, але й здійснив тут широку реструктуризацію і модернізацію.

Завоювання влади Наполеоном спочатку надихнуло багатьох сучасників. Спершу ним захоплювалися Г. Гегель, І. Гете та інші європейські філософи і діячі культури.

Зокрема, великий інтерес представляють інтеграційні ініціативи німецького філософа початку XIX ст. К. Х. Ф. Краузе про створення всесвітнього правового союзу, який вбачав рушійну силу об'єднання Європи в особі Наполеона. В своїй книзі «Союз людства», виданій в 1801 р., зазначав, що саме у Франції почалося те відродження суспільства, яке врешті-решт приведе до об'єднання всіх європейських народів в одну державу.

Надалі Краузе ще більш виразно пов'язував здійснення своїх ідей з Наполеоном і майбутньою «світовою державою», яку той мав створити, що цілком відповідало задумам самого імператора і давало їм теоретичне обґрунтування [6, с. 164].

Німецький юрист А. Цінзерлінг запропонував в 1809 р. створити політичну конфедерацію європейських держав, які утворили б певну форму союзної держави під єдиним монархічним управлінням на чолі з французьким імператором [6, с. 163].

Наполеон намагався реалізувати проект створення під егідою «великої Франції» європейської конфедерації, яка повинна була мати єдиний кодекс законів, вищий касаційний суд, спільну армію, єдину грошову систему і єдину систему мір і ваги. Наполеонівський план зазнав поразки, а переможці Франції запропонували свій проект організації європейського політичного простору в рамках Віденської системи міжнародних відносин [4, с. 16-17], про що буде йти мова далі.

Розробка та поширення теорії європейського об'єднання свідчили про формування передумов для подальшої європейської міждержавної інтеграції, серед яких важливе місце займають об'єднувальні процеси, що відбуваються після ліквідації Священної Римської імперії німецької нації.

Так, у другому десятилітті XIX ст. з'являється низка нових проектів європейського об'єднання, серед яких важливу роль відіграє нова робота К.Х.Ф. Краузе. У 1814 р. він опублікував «Проект європейського союзу держав», який передбачав створення наділеного правосуб'єктністю наднаціонального Союзу, який би був заснований на міжнародно-правовій основі і передбачав збереження суверенітету його

членів [4, с. 40]. Відмінність від попереднього проекту була у тому, що, в нових умовах, він покладав свої надії на союз проти Наполеона.

Французький філософ, соціолог і соціальний реформатор А. Сен-Сімон у роботах «Про реорганізацію Європейського співтовариства» і «Про заходи проти коаліції 1815 р.», написаних спільно зі своїм учнем Огюстеном Тєррі, висловлюють ідеї щодо формування загальноєвропейського парламенту і обрання ним короля усієї Європи, що матиме регулятивну владу на європейському континенті [1, с. 38]. Це був розгорнутий план політичного об'єднання Європи, як єдиної нації. Більш того, він вважав, що вільна торгівля з часом перетворить Європу в єдине економічне співтовариство [5, с. 11].

В роботі відомого французького публіциста і дипломата, абата Домініка ДюФур де Прадта «Віденський конгрес» (1815 р.) справжня Європа протиставляється Англії і Росії — морській та континентальним державам, між якими знаходиться Європа, і проти яких вона повинна оборонятись, якщо не хоче бути знищена. Згідно де Прадта, загальна культура, схожий суспільний устрій, а також загальне прагнення нейтралізувати значення обох держав в європейській політиці — об'єднувальні фактори для Європи [2, с. 20].

Наступна еволюція ідеї Сполучених штатів Європи відзначається в роботах таких теоретиків революційного соціалістичного руху як В.І. Ленін і Л.Д. Троцький, які по-різному тлумачили шляхи світової соціалістичної революції [3, с. 1551-1557].

Кінець XIX ст. позначився трансформацією уявлень про форму і мету європейського об'єднання. В цьому зв'язку показовою є позиція французького вченого А. Лєруа-Бол'є, який пропонував створити унію або асоціацію європейських держав. За модель такої унії пропонувалося обрати не федеративну, а конфедеративну модель, яка б дозволяла максимально враховувати «національну індивідуальність» європейських держав. А. Лєруа-Бол'є був одним з перших, хто свідомо відмовився від формули «Сполучені Штати Європи» на користь конструкції «Європейський союз» [2, с. 61].

Розроблені у цей час прогресивні за своїм змістом проекти об'єднання європейських держав не могли бути впроваджені на практиці. Справа в тім, що в цей період в Європі розпочався процес утвердження національної єдності і формування національних держав, що супроводжувався боротьбою за звання «цивілізованої нації». Це викликало, з одного боку, національну консолідацію в межах конкретних європейських держав, а з другого — гострі міжнаціональні протиріччя [1, с. 43].

Отже, європейська ідея, що ввібрала в себе багатовіковий історичний досвід Європи, духовний спадок різних епох, сприяла освідомленню європейськими народами своєї спільності, «європейської ідентичності», була ідеологічним підтвердженням унікальності і цілісності

європейської цивілізації, подальше збереження і розвиток якої потребувало єдності народів, які розділяють ці цінності [5, с. 16].

Список використаної літератури:

1. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія / І. В. Яковюка, Т. М. Анакіна, О. Я. Трагнюк, Т. В. Комарова ; за ред. І. В. Яковюка. — К. : Ред. журн. «Право України», 2012. — С. 38.
2. Европа : проблемы интеграции и развития [Текст] : монография в 2-х томах. — Т. 2. Колл. автор. / под общ. ред. О. А. Колобова. — Н. Новгород : ФМО/ИСИ НИГУ; Изд-во АГПИ им. А. П. Гайдара, 2008. — С. 20.
3. Кембаев Ж.М. Идея «Соединенных Штатов Европы» в политико-правовых взглядах В.И. Ленина и Л.Д. Троцкого / Ж.М. Кембаев // Право и политика. — 2011. — № 9. — С. 1551-1557.
4. Кольцов М. В. Европейская интеграция : история и современность : текст лекций / М. В. Кольцов. — Ярославль : ЯрГУ, 2014. — С. 16 — 17.
5. Матвеевский Ю.А. Европейская интеграция в исторической ретроспективе / Ю.А. Матвеевский. — М. : МГИМО-Университет, 2011 — С. 11.
6. Чубарьян А.О. Европейская идея в истории. Проблемы войны и мира / А.О. Чубарьян. — М.: «Международные отношения». — 1987. — С. 164.

ШЕВЧУК ЯНА ВАЛЕРЬЕВНА

Национальный университет «Одесская юридическая академия»
доцент кафедры истории государства и права,
кандидат юридических наук, доцент

УГНЕНКО ТАТЬЯНА ВЛАДИМИРОВНА

Национальный университет «Одесская юридическая академия»
доцент кафедры истории государства и права,
кандидат юридических наук, доцент

РИШЕЛЬЕВСКИЙ ЛИЦЕЙ — ЦЕНТР НАУКИ И ВОЛЬНОДУМСТВА

В 1815 году Ланжерон сменил герцога (дюка) Ришелье на должности генерал-губернатора. В Одессе граф воплотил в жизнь ряд важных начинаний, одним из которых было открытие в 1817 году Ришельевского лицея, второго в России после Царскосельского.

В том же 1817 году открывается ложа “Понт Евксинский” — “du Pont Euxin”, одна из шести масонских лож, Шотландского обряда 9-й Великой российской масонской провинции (9-й провинцией руко-